

Οι Παρεμποδιστικοί Παράγοντες Εφαρμογής του Διαπολιτισμικού Μοντέλου Εκπαίδευσης στην Ελληνική Εκπαίδευση

Παντελίδου Ανδρονίκη

Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν.Ροδόπης
pantelidouandroniki@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να διερευνήσει τους παρεμποδιστικούς παράγοντες που συμβάλλουν ανασταλτικά στην ορθή εφαρμογή του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συστηματικής ανασκόπησης, εξετάζοντας έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στο πεδίο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης την περίοδο 2005-2018. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση στη Ελλάδα αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια, με σημαντικότερα τα επικοινωνιακά προβλήματα που ανακύπτουν λόγω της μη κατάκτησης της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές και την ανεπάρκεια του κατάλληλου γνωστικού διαπολιτισμικού κεφαλαίου από την εκπαιδευτική κοινότητα. Προβλήματα εντοπίζονται επίσης στο υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό και στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Τέλος παραθέτουμε μία σειρά προτάσεων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην εξάλειψη των προαναφερόμενων προβλημάτων.

Λέξεις κλειδιά: Εφαρμογή διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αλλοδαποί μαθητές, εκπαιδευτικοί, εμπόδια

Εισαγωγή

Η άνθηση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης της τελευταίες δεκαετίες, έχει επιδράσει καθοριστικά και πολύπλευρα σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής πραγματικότητας και στο σύνολο των κοινωνικών θεσμών που τη συγκροτούν. Οι αλλαγές που έχουν επέλθει σε οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο, έχουν οδηγήσει με τη σειρά τους στην αναγκαιότητα να υπάρξει επαναδιαπραγμάτευση των παραδοσιακών όρων μέσω των οποίων οι άνθρωποι μέχρι πρότινος ενέτασσαν τον εαυτό τους στο κοινωνικό σύνολο, αφού βασικές έννοιες όπως για παράδειγμα αυτές του «πολίτη», της «εθνικότητας», αλλά και της «εθνικής ταυτότητας», υποβάλλονται συνεχώς σε διαδικασίες επαναπροσδιορισμού, ως προς την ουσία και το περιεχόμενο τους (Αβδελά, 1997).

Μεταξύ των κοινωνικών θεσμών που έχουν επηρεαστεί από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, συγκαταλέγεται και η εκπαίδευση, αφού τα σχολικά περιβάλλοντα χαρακτηρίζονται από ποικιλία όσον αφορά το εθνοπολιτισμικό και θρησκευτικό υπόβαθρο των μαθητών. Τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών υποδοχής μεταναστών, καλούνται να εντάξουν στις πολιτικές τους, πληθώρα αλλαγών, προκειμένου να προσαρμοστούν και να γίνουν περισσότερο εύκαμπτα στα νέα δεδομένα (Υφαντή, 2002).

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δειλά από την δεκαετία του '70 και πιο δυναμικά από τη δεκαετία του '90, επιδιώκει την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στην ελληνική κοινωνία, έχοντας εφαρμόσει πληθώρα εκπαιδευτικών μοντέλων μέχρι σήμερα, με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση να κυριαρχεί τις τελευταίες δεκαετίες.

Το παρόν άρθρο αποσκοπεί να διερευνήσει το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης όπως αυτό έχει εφαρμοστεί μέχρι στιγμής στο πλαίσιο της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας, εστιάζοντας στα εμπόδια που λειτουργούν ανασταλτικά στην εφαρμογή του και προτείνοντας τρόπους εξάλειψής τους. Τα εμπόδια που διαχρονικά παρουσιάζει το Ελληνικό Κράτος στο ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αποτελούν σημαντικό τροχοπέδη, με συνέπεια κάθε νέα νομοθετική πρωτοβουλία και πρακτική εφαρμογή να πέφτει στο κενό, βαθαίνοντας τις πληγές του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος.

Μέθοδος

Η ερευνητική μέθοδος που εφαρμόστηκε είναι η συστηματική ανασκόπηση ερευνών όσον αφορά το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο Ελληνικό Κράτος. Η συγκεκριμένη μέθοδος επέτρεψε τη συστηματική και ενδεδειγμένη αναζήτηση ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε βάθος 15 ετών και συγκριμένα από το 2003-2018, αποσκοπώντας να συγκεντρωθούν και να αξιολογηθούν ερευνητικά δεδομένα που θα συμβάλλουν στην δημιουργία μίας σαφούς και πλήρους εικόνας για το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα (Καρασσά, 2006).

Η συστηματική ανασκόπηση αφορούσε έρευνες που εμπεριέχονται στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και του Ζέφυρου και σχετίζονται με το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η έρευνα έλαβε χώρα από τον Ιανουάριο του 2020 έως τον Απρίλιο του 2020. Κατά την αναζήτηση εντοπίστηκαν 89 έρευνες εκ των οποίων οι 62 απορρίφθηκαν λόγω μερικότερης συνάφειας με το αντικείμενο του θέματος. Από τις εναπομείνουσες 27 έρευνες, 12 απορρίφθηκαν λόγω περιορισμένης αξιοπιστίας. Από τις 15 παρατίθενται στο επόμενο κεφάλαιο οι 9 πιο πλήρεις και σχετικές με το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Προσεγγίζοντας την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Η αλλαγή που επέφερε το μεταναστευτικό φαινόμενο στα εκπαιδευτικά συστήματα όλων των χωρών υποδοχής, μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας, συντάραξαν τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές πολιτικές, με τα κράτη να εφαρμόζουν πληθώρα εκπαιδευτικών μοντέλων, μεταβαίνοντας σταδιακά από το αφομοιωτικό μοντέλο, στο μοντέλο ενσωμάτωσης του «αλλού», στο πολυπολιτισμικό, στο αντιρατσιστικό και εν τέλει, στο διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται από τα μέσα της δεκαετίας του '80 (Αγγελή 2006, Κεσίδου, 2008).

Με τον όρο διαπολιτισμική αγωγή νοείται η οργάνωση της κοινής μάθησης, διδασκαλίας, παιχνιδιού και έργου, υπό τη διττή οπτική της ισότητας και της αναγνώρισης της διαφορετικότητας. Οι εκπαιδευτικοί θεσμοί που αφορούν την αγωγή και τη μάθηση διαμέσου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, παρέχουν ευκαιρίες και εμπειρίες στο σύνολο των μαθητών, προκειμένου να διαμορφώσουν τους όρους ζωής και συνύπαρξης εντός των πολυπολιτισμικών κοινωνιών που ζουν και δραστηριοποιούνται (Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2011).

Μέσω της εφαρμογής του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης, οι μαθητές αναπτύσσουν αμοιβαίο σεβασμό και αποδοχή της διαφορετικότητας, ενώ παρέχονται στις εκπαιδευτικές μονάδες ευκαιρίες, να πραγματοποιήσουν οργανωτικής και παιδαγωγικής φύσεως αλλαγές, για να ανταποκριθούν στο απαιτητικό πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Συνάμα η διαπολιτισμική εκπαίδευση βοηθά τους εκπαιδευόμενους να αποδεσμευτούν από μονοπολιτισμικές και εθνοκεντρικές αντιλήψεις και στερεότυπα, να αποκαταστήσουν την επικοινωνία μεταξύ τους, εντός του πλαισίου της ισοτιμίας, της αμοιβαίας κατανόησης και της αλληλοαποδοχής, προάγοντας παράλληλα την κανονικότητα της διαφορετικότητας σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής. Ενθαρρύνεται επίσης η ευαισθητοποίηση των μαθητών έναντι των διαφορετικών τρόπων ζωής, των εθίμων και των κοσμοθεωριών και προωθείται η ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα (Παρούτσας, 2013).

Κύρια γνωρίσματα του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης είναι η ύπαρξη πεδίου αναφοράς με βάση την άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής, η αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών μεταξύ των διαφορετικών χωρών, η επανεξέταση αλλά και η αναθεώρηση κριτηρίων κοινωνικοκεντρικής και εθνοκεντρικής φύσεως που σχετίζονται με το σχολείο και η αξιολόγηση ευκαιριών που αφορούν τη ζωή και την κοινωνική και οικονομική ένταξη των μαθητών στο σύνολο τους (Μάρκου, 1996).

Απώτερος σκοπός των εκπαιδευτικών συστημάτων διαμέσου της εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, είναι να κατανοηθεί και να ικανοποιηθεί η αναγκαιότητα της

αλληλεπίδρασης και της αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευόμενων που προέρχονται από διαφορετικά εθνοπολιτισμικά πλαίσια, ώστε να δημιουργηθούν ανοικτές κοινωνίες, βάση των οποίων θα αποτελεί η ισονομία, η αλληλοκατανόηση και η αλληλοαποδοχή (Μπαλτατζής - Νταβέλος, 2009).

Μαθαίνοντας οι εκπαιδευόμενοι να ζουν με τον «αλλοδαπό» μαθητή στο σχολικό μικροεπίπεδο, θα καταφέρουν μελλοντικά να αλληλοεπιδράσουν επιτυχώς με όσους προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά, πολιτισμικά και εθνικά περιβάλλοντα στο μακροεπίπεδο της κοινωνίας (Κεσίδου, 2008). Θα καταργηθούν οι διακρίσεις, θα προαχθεί η αμοιβαία επικοινωνία και συνεργασία, θα δρομολογηθούν πολιτισμικές ανταλλαγές και θα ενθαρρυνθεί ο πολιτισμικός εμπλουτισμός (Νικολάου, 2011).

Η θεσμική εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα & τα εμπόδια κατά την πρακτική εφαρμογή της

Η μεταβολή που υπέστη η ελληνική κοινωνία από μονοπολιτισμική σε πολυπολιτισμική, λόγω του μεγάλου κύματος των μεταναστών που δέχθηκε από το 1990 και έπειτα, είχε σαν συνέπεια την άρδην μετάλλαξη των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών πτυχών της.

Λαμβάνοντας υπόψη την προαναφερόμενη αλλαγή το Ελληνικό Κράτος σε επίπεδο νομοθετικό, ψήφισε το 1996 τον Ν. 2413, ο οποίος καθόριζε το σκοπό και το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το άρθρο 34, ως σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναφερόταν «η οργάνωση και η λειτουργία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες» (Γαργαλιάνος, 2007 :169). Ο ίδιος νόμος καθόριζε νέο θεσμικό πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό των Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.) και των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Τ.), τα οποία είχαν δημιουργηθεί την περίοδο 1980-1996 και προχωρούσε στην ίδρυση του Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε), που σκοπό θα είχε την υλοποίηση προγραμμάτων που αφορούσαν άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Ιδρύθηκαν επίσης Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης που αποσκοπούσαν να εφαρμόσουν δίγλωσσα προγράμματα σπουδών, ώστε να αποτελέσουν ταυτοχρόνως πόλους έλξης αλλοδαπών και γηγενών μαθητών. Επιπλέον την ίδια περίοδο ιδρύθηκε η Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Νικολάου, 2008).

Από τον προαναφερόμενο νόμο σταθμό, έως σήμερα έχουν μεσολαβήσει πληθώρα νόμων, προεδρικών και νομοθετικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων που αφορούν την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία, καθώς και πολλά προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που απευθύνονται σε αλλοδαπούς και παλιννοστούντες μαθητές που επιδιώκουν να παρέχουν στους εκπαιδευόμενους ίσες ευκαιρίες, βελτίωση των σχολικών τους επιδόσεων και ένταξη στο κοινωνικό και σχολικό πεδίο, μέσω της συμμετοχής τους σε ποικιλία δράσεων που διεξάγονται εντός αυτών των προγραμμάτων.

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση αξίζει να αναφερθεί ο νόμος 1404/83 «Ίδρυση τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων» και ο 1865/89 «Ίδρυση & λειτουργία στην Ελλάδα Σχολείων Παλιννοστούντων (πρώην Αποδήμων)». Ο νόμος 2413/96 «Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», ο 2740/99 «Κρατικό πιστοποιητικό γλωσσομάθειας και άλλες διατάξεις» και ο 2817/00 «Θέματα ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και μειονοτικής εκπ/σης». Δίπλα στα παραπάνω πρέπει να συμπεριληφθούν το Π.Δ. 578/77 «Περί εισιτηρίων εξετάσεων εις τα εν τη Αλλοδαπή Ελληνικά Λύκεια και ρυθμίσεως εταίρων θεμάτων μαθητικής καταστάσεως», το Π.Δ. 435/84 «Ίδρυση και λειτουργία σχολείων αποδήμων ελληνοπαίδων» και το Π.Δ. 396/85 «Ίδρυση και λειτουργία σχολείων αποδήμων ελληνοπαίδων στη Θεσσαλονίκη» (Tsaliki, 2012).

Στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης έχουν ενταχθεί και διαθεματικές και δημιουργικές δραστηριότητες που αφορούν την «Ευέλικτη Ζώνη», τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτές οι δράσεις έχουν ως στόχο να εντάξουν αποτελεσματικότερα και να κοινωνικοποιήσουν παιδιά με εθνοπολιτισμικές ιδιαιτερότητες, αναπτύσσοντας ομαδοσυνεργατικό πνεύμα και προσεγγίζοντας αντικείμενα με διαθεματικό τρόπο, διαμέσου ειδικά διαμορφωμένων σχεδίων εργασίας (Νικολάου, 2008). Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία το 2020 υπάρχουν 13 Διαπολιτισμικά Σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και 13 δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκ των οποίων τα 9 είναι Γυμνάσια και τα 4 Λύκεια (Νικολάου, 2011 & Tsaliki, 2012).

Παρά το γεγονός ότι η υπάρχουσα ελληνική νομοθεσία προβλέπει οι αλλοδαποί μαθητές να διδάσκονται τη μητρική γλώσσα τους στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η εφαρμογή αυτού του μέτρου γίνεται αποσπασματικά, με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να εστιάζει την προσπάθεια του στην ταχύτατη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές (Νικολάου, 2008).

Αν και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα αναλυτικό, ωστόσο η εφαρμογή στην πράξη αποδεικνύει την ύπαρξη πολλών και ποικίλων εμποδίων εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Το πρώτο σημαντικό εμπόδιο σχετίζεται με την αδυναμία της εκπαιδευτικής κοινότητας να χειριστεί ζητήματα που φέρουν διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν σημαντικό πρόβλημα με τη γλώσσα κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας τους, αφού οι αλλοδαποί μαθητές δεν γνωρίζουν καθόλου ή γνωρίζουν ελλιπώς την ελληνική γλώσσα, με συνέπεια να είναι δύσκολη τόσο η επικοινωνία, όσο και η ανάγνωση, η ορθογραφία και γενικότερα η κατανόηση εννοιών.

Στο παραπάνω σημαντικό εμπόδιο προστίθεται επίσης η μεγάλη ανομοιογένεια που παρουσιάζει ο μαθητικός πληθυσμός σε επίπεδο ηλικιακό, μαθησιακό και πληθυσμιακό. Ο χρόνος που έχει στη διάθεση του ο εκπαιδευτικός για να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του είναι ελάχιστος, με συνέπεια να περιορίζεται η απόδοση της και η αποτελεσματικότητά της. Αρνητικά προς την παραγωγική διδασκαλία συμβάλλουν επίσης οι οικονομικές, μαθησιακές και ψυχολογικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίες με τη σειρά τους δυσχεραίνουν το εκπαιδευτικό έργο (Βασιλογιάννης, 2010).

Οι αδυναμίες που υπάρχουν στον τρόπο δόμησης και λειτουργίας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος όσον αφορά τη στήριξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η έλλειψη κτιριακών υποδομών, η ανεπάρκεια και η ακαταλληλότητα του διδακτικού-εποπτικού υλικού και η περιορισμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αποτελούν σημαντικές ανασταλτικές παραμέτρους προς την ορθή διαπολιτισμική επικοινωνία εντός του σχολικού περιβάλλοντος (Δαμανάκης, 1995).

Παράλληλα οι πολλές αστοχίες, αλλά και οι ελλείψεις που εντοπίζονται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών στο σύνολο των εκπαιδευτικών βαθμίδων, λειτουργούν παρεμποδιστικά προς την διαπολιτισμική διδασκαλία. Τα υπάρχοντα αναλυτικά προγράμματα σπουδών εξακολουθούν να έχουν ελληνικό εθνοκεντρικό προσανατολισμό, επικεντρώνονται σε ήθη, έθιμα, εθνικές επετείους του Ελληνικού Κράτους και χριστιανικές εορτές με συνέπεια να περιορίζονται οι ευκαιρίες ένταξης των διαφορετικών εθνοπολιτισμικών μαθητών. Στα σημαντικά εμπόδια της ευδοκίμησης του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης πρέπει επίσης να αναφερθεί και το οικογενειακό περιβάλλον των αλλοδαπών μαθητών, αφού οι γονείς είτε λόγω γλωσσικής άγνοιας, είτε λόγω οικονομικών δύσκολων, δεν βοηθούν τα παιδιά τους να προσαρμοστούν στο σχολικό περιβάλλον, τοποθετώντας πολλές φορές την εκπαίδευση σε δεύτερη μοίρα (Κούρκουτας, 2009).

Αποτελέσματα

Η Σαββίδου (2005) διεξήγαγε έρευνα που αφορούσε την πολιτισμική πολυμορφία και τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στα νησιά της Κω και της Ρόδου. Πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίων σε

1612 μαθητές της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης. Οι αλλοδαποί μαθητές στη συντριπτική πλειοψηφία τους δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα μάθησης στο σχολείο, τα οποία ανέφεραν ότι οφείλονταν στην άγνοια της ελληνικής γλώσσας. Η μη δυνατότητα ορθής εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας οφειλόταν σε οικογενειακούς και κοινωνικούς παράγοντες, στον βαθμό που γίνεται χρήση της γλώσσας από το οικογενειακό περιβάλλον αλλά και στο πλαίσιο των κοινωνικών συναναστροφών των αλλοδαπών μαθητών. Επίσης οι συμμετέχοντες στην έρευνα τόνισαν ότι το υπάρχον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των αλλοδαπών μαθητών, παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί καταβάλλουν σημαντική προσπάθεια από μέρους τους να τους εντάξουν στο σχολικό περιβάλλον. Επιστημάνθηκε επίσης η αδυναμία που παρουσιάζει το εκπαιδευτικό σύστημα να διδαχθούν οι αλλοδαποί μαθητές ανάλογα με τις μαθησιακές ανάγκες που παρουσιάζουν.

Η Μιχαλοπούλου (2010) πραγματοποίησε έρευνα που αφορούσε τη διαπολιτισμική εκπαίδευση εστιάζοντας στην ένταξη αλλοδαπών μαθητών. Αναλυτικότερα η έρευνα ήταν ποσοτική και συμμετείχαν σε αυτή 300 αλλοδαποί μαθητές και 100 εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όσον αφορά τους αλλοδαπούς μαθητές δήλωσαν ότι δυσκολεύονται με κάποια μαθήματα (αρχαία ελληνικά, ιστορία, μαθηματικά), υποστήριξαν ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αλλάξει ως προς τον τρόπο διδασκαλίας, ενώ τόνισαν ότι θα ήθελαν να διδάσκονται τη γλώσσα καταγωγής τους. Οι εκπαιδευτικοί τόνισαν ότι έχουν ελλιπή ενημέρωση σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα επιμόρφωσης και ειδικής κατάρτισης πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Επίσης διαπίστωσαν την αναγκαιότητα να διαδοθεί και να εφαρμοστεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση σε όλες τις πτυχές του εκπαιδευτικού συστήματος. Αναγνώρισαν ότι οι αλλοδαποί μαθητές παρουσιάζουν προβλήματα μάθησης λόγω της ελλιπούς κατάρτησης της ελληνικής γλώσσας, ενώ επεσήμαναν τις αδυναμίες που παρουσιάζουν τα σχολικά εγχειρίδια καθώς και τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, όσον αφορά την κάλυψη των αναγκών των αλλοδαπών μαθητών.

Ο Παπαχρήστου (2010) διεξήγαγε έρευνα στην οποία διερευνούσε την ετοιμότητα των δασκάλων σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και την ικανότητα τους να υλοποιήσουν τις βασικές αρχές και τα αξιώματα της εντός της σχολικής τάξης. Η έρευνα που διεξήχθη ήταν ποσοτική, μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων και σε αυτή συμμετείχαν 726 δάσκαλοι από όλη την ελληνική επικράτεια. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι ένα μόνο ένα μικρό ποσοστό των συμμετεχόντων διέθετε επαρκείς γνώσεις πάνω σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, παρά το γεγονός ότι το ενδιαφέρον από μέρους τους ήταν αρκετά αναπτυγμένο, αφού επιδίωκαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα προβλήματα που ανάκυπταν λόγω της πολιτισμικής ποικιλομορφίας εντός της σχολικής τάξης. Ανεπάρκεια γνώσεων παρουσίαζαν οι εκπαιδευτικοί και όσον αφορά το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ως σημαντικότερο πρόβλημα το οποίο αντιμετώπιζαν σε σχέση με τους αλλοδαπούς μαθητές και τις οικογένειές τους, ανέφεραν αυτό της επικοινωνίας και της ανάπτυξης σχέσεων τόσο με τους γονείς, όσο και με τους μαθητές.

Η Βόντσα (2011), διενήργησε έρευνα με σκοπό να διαπιστώσει τις στάσεις και τις πρακτικές που εφαρμόζουν οι διδάσκοντες στο πλαίσιο των πολυπολιτισμικών τάξεων των γυμνασίων τις οποίες καλούνται να διδάξουν. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν μικτή, μέσω της χρήσης ερωτηματολογίου και συνέντευξης. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 73 εκπαιδευτικοί που εργάζονταν σε διαπολιτισμικά σχολεία της ελληνικής επικράτειας. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι προσανατολισμένο σε ένα μονογλωσσικό πλαίσιο τόσο όσον αφορά τα προγράμματα σπουδών, όσο και ως προς τα σχολικά εγχειρίδια. Τονίστηκε επίσης η ανεπάρκεια στις σχολικές υποδομές και το εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και η ελλιπής κατάρτιση της εκπαιδευτικής κοινότητας σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Η Tsaliki (2012) διεξήγαγε έρευνα για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση η οποία μεταξύ άλλων αφορούσε και τα εμπόδια εφαρμογής της. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν η μικτή και περιλάμβανε ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις. Από τα αποτελέσματα της έρευνας ως πιο σημαντικό εμπόδιο για την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναφέρθηκε η μη δυνατότητα των εκπαιδευτικών να την εφαρμόσουν σε πρακτικό επίπεδο εντός της σχολικής τάξης.

Η Μάνου (2013) κατέγραψε τις απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τον ρόλο των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής πραγματικότητας που παρουσιάζει το σχολικό περιβάλλον. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν ποσοτική μέσω της χρήση ερωτηματολογίου και το δείγμα συμμετοχής ανερχόταν σε 233 άτομα. Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι αισθάνονται ανεπαρκείς σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αφού δεν είναι κατάλληλα καταρτισμένοι. Αναγνώρισαν την σπουδαιότητα εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως επίσης και τις αδυναμίες που αυτή παρουσιάζει κατά την εφαρμογή της. Ειδικότερα αναφέρθηκαν στα προβλήματα που ανακύπτουν ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και αλλοδαπούς μαθητές σε επικοινωνιακό επίπεδο, λόγω της ανεπάρκειας των δεύτερων στην ελληνική γλώσσα, στο περιορισμένο και ελλιπές εκπαιδευτικό υλικό διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και στην περιορισμένη εφαρμογή ομαδικών και βιωματικών δραστηριοτήτων μάθησης στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών.

Η Βάρελη (2014) εφάρμοσε έρευνα στην οποία σκοπός της ήταν να διερευνήσει το κοινωνικό πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και του πολυπολιτισμικού σχολείου όσον αφορά τους αλλοδαπούς μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ήταν ποιοτική μέσω της διεξαγωγής δομημένης συνέντευξης σε δείγμα 197 ατόμων, μαθητών (57), γονέων (64) και εκπαιδευτικών(76). Οι αλλοδαποί μαθητές εστίασαν στο ζήτημα της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας το οποίο δεν το κατακτούν σε άριστο επίπεδο, κάτι που εξαρτάται σημαντικά από το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και από το γεγονός ότι οι τελευταίοι παραγνωρίζουν την εκπαίδευση λόγω της προσπάθειας της επιβίωσης. Οι εκπαιδευτικοί εστίασαν με τη σειρά τους στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τόσο με τους αλλοδαπούς μαθητές, όσο και με τους γονείς, αναφέροντας ως σημαντικότερο την επικοινωνία εξαιτίας του γλωσσικού ελλείματος.

Η Καρανικόλα (2015) σε έρευνα που διεξήγαγε ερευνούσε την ετοιμότητα και την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η έρευνα που διεξήχθη ήταν ποσοτική μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων και σε αυτή πήραν μέρος 1594 εκπαιδευτικοί. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφάνηκε ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες γνώριζαν τη σημασία και το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, τους στόχους και τις αξίες της, τονίζοντας ωστόσο ότι σε πρακτικό επίπεδο παρουσιάζουν σημαντική ανεπάρκεια. Επεσήμαναν την αναγκαιότητα επιπλέον επιμόρφωσης και την κοινωνική εμπλοκή τους με άτομα διαφορετικής εθνοπολιτισμικής καταγωγής, ενώ υποστήριξαν ότι οι κρατικές εκπαιδευτικές πολιτικές που εφαρμόζονται εξακολουθούν να ενισχύουν την ετερότητα και την καταπολέμηση του πολιτισμικού πλουραλισμού.

Συγγραφέας	Έτος	Είδος έρευνας	Αποτελέσματα έρευνας
Σαββίδου	2005	Ποσοτική	Ανεπάρκεια γνώσης ελληνικής γλώσσας, ακατάλληλο πρόγραμμα σπουδών
Μιχαλοπούλου	2010	Ποσοτική	Μη ορθός τρόπος διδασκαλίας αλλοδαπών μαθητών, ελλιπής ενημέρωση εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ανεπάρκεια γνώσης ελληνικής γλώσσας, ακατάλληλο πρόγραμμα σπουδών, ακατάλληλα σχολικά εγχειρίδια
Παπαχρήστου	2010	Ποσοτική	Ανεπάρκεια γνώσεων εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ελλιπής γνώση του θεσμικού πλαισίου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, έλλειψη επικοινωνίας της εκπαιδευτικής κοινότητας με τους γονείς και τους αλλοδαπούς μαθητές
Βόντσα	2011	Μικτή	Μονογλωσσικό εκπαιδευτικό σύστημα, ανεπάρκεια υποδομών και εκπαιδευτικού υλικού, ελλιπής κατάρτιση εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
Tsaliki	2012	Μικτή	Μη δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης
Μάνου	2013	Ποσοτική	Ανεπάρκεια γνώσεων εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αδυναμία εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα, ελλιπής επικοινωνία με τους αλλοδαπούς μαθητές και μη επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας, ανεπαρκές εκπαιδευτικό υλικό, περιορισμένη εφαρμογή βιωματικών δραστηριοτήτων
Βάρελη	2014	Ποσοτική	Ανεπάρκεια γνώσης ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές, ελλιπής επικοινωνία των εκπαιδευτικών με τους αλλοδαπούς μαθητές και γονείς
Καρανικόλα	2015	Ποσοτική	Εφαρμογή εκπαιδευτικών πρακτικών που προωθούν την ετερότητα μεταξύ των μαθητών
Αγγελοπούλου & Μάνεσης	2017	Ποσοτική	Προγενέστερες γλωσσικές εμπειρίες των αλλοδαπών μαθητών, ανεπάρκεια της ελληνικής γλώσσας, αντιδράσεις οικογενειακού περιβάλλοντος αλλοδαπών μαθητών, ανεπάρκεια εκπαιδευτικού υλικού
Καραχρήστου	2018	Ποσοτική	Ανεπάρκεια γνώσης της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές, ελλιπής επιμόρφωση εκπαιδευτικής κοινότητας σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Οι Αγγελοπούλου και Μάνεσης (2017) στην περιφερειακή ενότητα Αχαΐας σε δείγμα 1445 εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης πραγματοποίησαν έρευνα που διερευνούσε τα εμπόδια που συναντούν κατά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και την αντιμετώπιση των αναγκών των δίγλωσσων μαθητών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι ως σημαντικότερα εμπόδια επισημάνθηκαν οι προγενέστερες γλωσσικές και πολιτισμικές εμπειρίες των αλλοδαπών μαθητών, καθώς και η αντίδραση του

οικογενειακού περιβάλλοντος, η ανεπάρκεια κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και οι αντιδράσεις των αλλοδαπών μαθητών. Ως προς την αντιμετώπιση των αναγκών επεσήμαναν ότι η ορθή εκμάθηση της μητρικής γλώσσας συμβάλλει στην εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας της χώρας υποδοχής. Επίσης οι συμμετέχοντες στην έρευνα τόνισαν ότι παρέχουν πρακτικές οδηγίες στους γονείς και τους υποστηρίζουν σε συναισθηματικό επίπεδο, διαφοροποιούν την διδασκαλία τους προς τους αλλοδαπούς μαθητές και τους χορηγούν λιγότερες ασκήσεις.

Ολοκληρώνοντας, η Καραχρήστου (2018) πραγματοποίησε έρευνα που επικεντρωνόταν στις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε ήταν ποσοτική, με ερευνητικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο, ενώ σε αυτή συμμετείχε δείγμα 107 εκπαιδευτικών. Υπήρξε καθολική συμφωνία στο δείγμα για την αναγκαιότητα ορθής εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπως επίσης στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες συμφώνησαν όσον αφορά την μετ' εμποδίων ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Και σε αυτή την έρευνα ως πρωταρχικό εμπόδιο των αλλοδαπών μαθητών αναφέρθηκε η ανεπάρκεια κατάκτησης της ελληνικής γλώσσας καθώς και η ελλιπής επιμόρφωση της εκπαιδευτικής κοινότητας σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Οι συμμετέχοντες τόνισαν την αναγκαιότητα επιμόρφωσης τους σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, εστιάζοντας στις βιωματικές εκπαιδευτικές τεχνικές.

Συνοπτική Παρουσίαση των Ερευνών Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Συζήτηση

Από τα ερευνητικά αποτελέσματα των εννέα ερευνών που παρουσιάστηκαν όσον αφορά το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μπορούν να εξαχθούν κάποιες ουσιαστικές συμπερασματικές παρατηρήσεις, όσον αφορά την εφαρμογή και τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού μοντέλου στα σχολεία του Ελληνικού Κράτους.

Στα συνήθη προβλήματα που εξακολουθούν να εντοπίζονται εντός των σχολικών πολυπολιτισμικών τάξεων την κυρίαρχη θέση κατέχει το ζήτημα της μη ορθής επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και αλλοδαπών μαθητών όπως και των γονέων τους, λόγω της ανεπαρκούς κατάκτησης της γλώσσας από τους εθνοπολιτισμικά διαφορετικούς (Σαββίδου 2005; Μιχαλοπούλου, 2010; Παπαχρήστου 2010; Μάνου 2013; Βάρελη, 2014; Καραχρήστου 2018). Στα σημαντικά εμπόδια επίσης πρέπει να συμπεριληφθούν η ανεπάρκεια και η ακαταλληλότητα του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού και του αναλυτικού προγράμματος σπουδών για το ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Σαββίδου 2005; Μιχαλοπούλου, 2010; Βόντσα, 2011; Αγγελοπούλου & Μάνεσης 2017), ο μονογλωσσικός προσανατολισμός της εκπαίδευσης (Βόντσα, 2011) και η μη εισαγωγή καινοτόμων βιωματικών μεθόδων με διαπολιτισμικό προσανατολισμό (Μάνου, 2013; Καραχρήστου 2018).

Επιπροσθέτως ως εμπόδια ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναφέρθηκαν η ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Μιχαλοπούλου, 2010; Παπαχρήστου 2010; Βόντσα 2011; Μάνου 2013; Καρανικόλα 2015) που σχετίζεται τόσο με το περιεχόμενο και τις αξίες που αυτή πρεσβεύει (Καρανικόλα 2015), όσο και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο που την αφορά (Παπαχρήστου 2010). Συνέπεια της παραπάνω κατάστασης είναι αρκετοί εκπαιδευτικοί να μην αισθάνονται αυτοπεποίθηση να εφαρμόσουν την διαπολιτισμική εκπαίδευση εντός της σχολικής τάξης (Tsaliki, 2012). Ένα ακόμη άξιο αναφοράς εμπόδιο στο ζήτημα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η έλλειψη συνεργασίας από την πλευρά του γονέων των αλλοδαπών μαθητών τόσο με τους ίδιους τους μαθητές, όσο και με την εκπαιδευτική κοινότητα (Σαββίδου, 2005; Βάρελη, 2014; Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017).

Η καθολική συμφωνία και η διαχρονική παρουσία των εμποδίων στην εφαρμογή του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης, δεν αναιρεί την αναγκαιότητα εφαρμογής της και την άμεση, ουσιαστική και συνεχή επιμόρφωση της εκπαιδευτικής κοινότητας, καθώς και

την ενθάρρυνση εμπλοκής των κοινωνικών υποκειμένων τόσο των γηγενών, όσο και των εθνοπολιτισμικά διαφορετικών (Σαββίδου 2005; Μιχαλοπούλου, 2010; Παπαχρήστου 2010; Βόντσα, 2011; Βάρελη, 2014; Αγγελοπούλου & Μάνεσης 2017).

Τα αποτελέσματα των ερευνών της συστηματικής ανασκόπησης που διενεργήθηκε από το 2005 έως το 2018 κατέδειξαν ότι τα εμπόδια που υπάρχουν στο εκπαιδευτικό περιβάλλον και αναιρούν την άνθιση του διαπολιτισμικού μοντέλου εκπαίδευσης, είναι ακριβώς τα ίδια που συναντά διαχρονικά η εκπαιδευτική κοινότητα από ενάρξεως της εφαρμογής του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού μοντέλου (Δαμανάκης, 1995; Κουρκούτας, 2006; Βασιλογιάννης, 2010). Η διαχρονική ύπαρξη των ίδιων εμποδίων αποτελεί σημαντικό δείγμα της αναποτελεσματικότητας των ελληνικών εκπαιδευτικών πολιτικών που εφαρμόζονται για περισσότερα από 30 έτη στον τομέα της διαπολιτισμικής προσέγγισης της εκπαίδευσης και εγείρει πληθώρα ερωτημάτων για τις στρατηγικές που ακολουθούνται από το εκπαιδευτικό σύστημα.

Προτάσεις

Τα αποτελέσματα των προαναφερόμενων ερευνητικών δεδομένων όσον αφορά τους παρεμποδιστικούς παράγοντες ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, «επιβάλλουν» την αναγκαιότητα λήψης σειράς πρωτοβουλιών με σκοπό να αρθούν οι αιτίες που λειτουργούν ανασταλτικά στην εξέλιξη της μαθητικής κοινότητας. Αναλυτικότερα, θα πρέπει η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών να είναι διαχρονική και να στοχεύει στην ευαισθητοποίηση τους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, από την περίοδο των προπτυχιακών σπουδών τους, έως και την ολοκλήρωση της επαγγελματικής τους πορείας. Η επιμόρφωση σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι ολόπλευρη και να αφορά τόσο την κατάκτηση του γνωστικού κεφαλαίου, όσο και την πρακτική εφαρμογή μέσω των κατάλληλων εργαλείων διαπολιτισμικής αγωγής.

Το διδακτικό υλικό θα πρέπει να διακρίνεται στο σύνολο του από διαπολιτισμικό πνεύμα, να εκσυγχρονίζεται και να ανανεώνεται συνεχώς, ενώ θα ήταν ωφέλιμη η συνεχής ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας για τον τρόπο προσέγγισης του. Σημαντικός αναδεικνύεται και ο ρόλος των σχολικών συμβούλων, οι οποίοι θα πρέπει να διαθέτουν εξειδικευμένη κατάρτιση σε ζητήματα διαπολιτισμικής αγωγής, ώστε να μπορούν να συμβουλευθούν την εκπαιδευτική κοινότητα, να επιλύσουν προβληματισμούς και εμπόδια που σχετίζονται με ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, παρεμβαίνοντας αποτελεσματικά και ουσιαστικά

Η μαθητική κοινότητα θα ήταν ωφέλιμο επίσης να ευαισθητοποιηθεί σε ζητήματα πολιτισμικής πολυμορφίας, ώστε να εκλείψουν στερεότυπα, προκαταλήψεις και ρατσιστικές συμπεριφορές, τόσο εντός, όσο και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος, καθώς και να καλλιεργηθεί ο αλληλοσεβασμός και η αλληλοκατανόηση μεταξύ των διαφορετικών μαθητών για να ευδοκιμήσει η αρμονική κοινωνική συμβίωση.

Θα πρέπει επίσης να υπάρξει οργανωμένη ενημέρωση των μελών της κυρίαρχης ομάδας από αρμόδιους φορείς που ασχολούνται με ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όσον αφορά τη στάση που θα πρέπει να έχουν απέναντι στους εθνοπολιτισμικά άλλους. Η διαδικασία αυτή μπορεί να συντελεστεί μέσα από ημερίδες, ομιλίες, ενημέρωση των τοπικών και εθνικών ΜΜΕ, πρωτοβουλίες των δημοτικών και περιφερειακών αρχών.

Η ίδρυση εκπαιδευτικών κέντρων που να εστιάζουν σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, τα οποία θα εδρεύουν στις εκάστοτε εκπαιδευτικές περιφέρειες, αποτελούν ένα σημαντικό βήμα προς τον περιορισμό των υπαρχόντων εμποδίων της εκπαιδευτικής κοινότητας. Μέσω αυτών των κέντρων οι εκπαιδευτικοί θα διδαχθούν σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, νέες ερευνητικές διαδικασίες και αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης των σχολικών ζητημάτων που αφορούν την ένταξη ή την μετακίνηση μαθητών.

Η ενημέρωση των γονέων των αλλοδαπών μαθητών από επίσημους φορείς που θα τους βοηθήσουν να ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα εκπαίδευσης και να εξαλείψουν

προκαταλήψεις για την χώρα υποδοχής, θα συμβάλλει ουσιαστικά στην ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Δίπλα στα παραπάνω πρέπει επίσης να αναφερθεί, ότι θα ήταν ωφέλιμο το κράτος να λάβει πρωτοβουλίες, ώστε να αξιοποιηθεί το πολιτισμικό κεφάλαιο των εθνοπολιτισμικά διαφορετικών μαθητών εντός της τάξης, για να τονωθεί η αυτοπεποίθηση τους και να υπάρξει ανταλλαγή και γνωριμία ανάμεσα σε αλλοδαπούς και γηγενείς μαθητές, που θα βοηθήσει στην αλληλοκατανόηση και την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Επίλογος

Ο εκπαιδευτικός θεσμός, παρά τις αλλαγές που υφίσταται τις τρεις τελευταίες δεκαετίες προκειμένου να εντάξει τους αλλοδαπούς μαθητές αποτελεσματικά στο σχολικό περιβάλλον, φαίνεται ότι δεν ανταπεξέρχεται επαρκώς προς αυτή την κατεύθυνση.

Η εκπαιδευτική κοινότητα καλείται να ανταποκριθεί χωρίς τα κατάλληλα εφόδια σε προβλήματα, εμπόδια και δυσκολίες που ανακύπτουν συνεχώς και επαναλαμβανόμενα εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Η έλλειψη επιμόρφωσης και ορθής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η ανεπάρκεια και ακαταλληλότητα εκπαιδευτικού υλικού που να ανταποκρίνεται στο διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, οι ελλείψεις των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών και η μη λήψη μέτρων από μέρος του κράτους, ώστε οι αλλοδαποί μαθητές να ενταχθούν ορθά στο εκπαιδευτικό σύστημα, φαίνεται ότι εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικά και ανυπερέβλητα εμπόδια για δεκαετίες, ώστε να εφαρμοστεί ορθά και αποτελεσματικά το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης.

Προκειμένου να ξεπεραστούν οι προαναφερόμενες παθογένειες κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η συμβολή της επιστημονικής κοινότητας και η κρατική αρωγή, ώστε οι μελλοντικές διαπολιτισμικές εκπαιδευτικές πολιτικές να λειτουργήσουν ως μοχλός ανάπτυξης και βελτίωσης της εκπαιδευτικής κοινότητας και γενικότερα των κοινωνικών υποκειμένων.

Αναφορές

- Tsaliki, E. (2012). *Intercultural Education in Greece. The Case of Thirteen Primary Schools*. Αβδελά, Ε. (1997). Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο: "εμείς" κι οι "άλλοι". Α. Φραγκουδάκη & Θ. Δραγώνα Θ. (επιμ.), «Τι είν' η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση* (σσ. 27-28). Αθήνα : Αλεξάνδρεια.
- Αγγελή, Η. (2006). *Πολυπολιτισμικότητα και Διαπολιτισμική εκπαίδευση πραγματικότητα ή ουτοπία*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 14, 2020 από: <http://benl.primedu.uoa.gr/ptde/database-ptde/polypolitismikotita.pdf>
- Αγγελοπούλου, Π. & Μάνεσης, Ν. (2017). Δίγλωσσοι μαθητές στο δημοτικό σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: η περίπτωση της Αχαΐας. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6, 228-236. Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 25, 2020 από: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/29274#page/1/mode/2up>
- Βάρελη, Ε. (2014). *Κοινωνία και σχολείο: το νέο κοινωνιολογικό πλαίσιο του πολυπολιτισμικού σχολείου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Παντείο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Ανακτήθηκε Αύγουστος 12, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/35179#page/1/mode/2up>
- Βασιλογιάννης, Θ. (2010). *Εκτιμήσεις εκπαιδευτικών για τις επιδόσεις των αλλοδαπών μαθητών*. Αθήνα. Ανακτήθηκε Αύγουστος 16, 2020 από: <http://tinyurl.com/ne2nev7>
- Βοντσα, Β. (2011). *Συσχέτιση των στάσεων των εκπαιδευτικό διαπολιτισμικών γυμνασίων προς τους αλλόγλωσσους μαθητές και των πρακτικών που εφαρμόζουν κατά τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Ανακτήθηκε Αύγουστος 19, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/27494#page/96/mode/2up>
- Γαργαλιάνος, Ι. (2007). Η οργάνωση και η διοίκηση της εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. *Σχολείο και Σπίτι*, 486, 169.
- Δαμανάκης, Μ.(1995). *Μετανάστευση και εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg, Αθήνα.

Καρανικόλα, Ζ. (2015). *Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας με βάση το διεθνές και το ελληνικό νομικό πλαίσιο: διαπολιτισμική ευαισθησία και ικανότητα των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Αιτωλοακαρνανίας*. Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε Αύγουστος 19, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/36257#page/1/mode/2up>

Καρασσά, Φ. Β. (2006). Αρχές και μεθοδολογία της συστηματικής ανασκόπησης της βιβλιογραφίας. *Ελληνική Ρευματολογία*, 17(4), 289-297.

Καραχρήστου, Η. (2018). *Διερεύνηση επιμορφωτικό αναγκών των εκπαιδευτικών της Α΄ Βάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα.

Κεσίδου Α. (2008). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Μία εισαγωγή*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 19, 2020 από: http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/program/defteri_glossa/synedrio/dimosieuseis/odigos_epimorfosis_diapolitismiki.pdf

Κουρκούτας, Η.Ε. (2009). *Προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά. Παρεμβάσεις στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μάνου, Α. (2014). *Πολιτισμική ετερότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: ο ρόλος του εκπαιδευτικού και της διαπολιτισμικής συμβουλευτικής στην ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε Αύγουστος 19, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/33061#page/1/mode/2up>

Μάρκου, Γ. (1996). *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση - επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Γ.Γ.Λ.Ε..

Μιχαλοπούλου, Α. (2010). *Η ένταξη των αλλοδαπών και των παλινοστούτων μαθητών στις τρεις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 22, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/25526#page/1/mode/2up>

Μπαλτατζής, Δ. & Νταβέλος, Π. (2009). *Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο και τα προβλήματά της*. *Πρακτικά 12ου Διεθνούς Συνεδρίου ΚΕ.Δ.ΕΚ*, Πάτρα, 252-262. Αθήνα.

Νικολάου, Γ. (2008) «*Εκπαιδευτικές πολιτικές διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας στην Ελλάδα και την Ευρώπη*». Ανακτήθηκε Αύγουστος 10, 2020 από: http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/program/defteri_glossa/synedrio/dimosieuseis/odigos_epimorfosis_diapolitismiki.pdf

Νικολάου, Γ. (2011). *Διαπολιτισμικότητα - Διαπολιτισμική εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 22, 2020 από: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/1417/260.pdf>

Παλαιολόγου, Ν. & Ευαγγέλου, Ο. (2011). *Διαπολιτισμική παιδαγωγική εκπαιδευτική πολιτική για παιδιά μεταναστών*. Αθήνα : Πεδίο.

Παπαχρήστος, Κ. (2010). *Συνεχιζόμενη διαπολιτισμική εκπαιδευτική : Η παιδαγωγική και διδακτική ετοιμότητα του δασκάλου στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 20, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/24198#page/564/mode/2up>

Παρούτσας, Δ. (2013). *Μετανάστευση και διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 10, 2020 από: <http://paroutsas.jmc.gr/diapolit.htm>

Σαββίδου, Σ. (2005). *Πολιτισμική πολυμορφία και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά στα νησιά Ρόδος – Κως*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 10, 2020 από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15675#page/222/mode/2up>

Υφαντή, Α. (2002). *Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση. Διερεύνηση μιας συνύπαρξης*. *Εργαστήριο Ιστορικού Αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 10, 2020 από: <http://www.eriande.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedrio2/praktika/yfanti.htm>

